

„KURK LIETUVAI“ ATSTOVŲ PASTABOS LIETUVOS RESPUBLIKOS BENDROJO PLANO SPRENDINIAMS

2021/01/07

„Kurk Lietuvai“ Žaliosios infrastruktūros projekto komanda susipažino su po viešinimo stadijos atnaujintu Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano sprendinių dokumentu, ir žemiau pateikia savo siūlymus.

Mūsų siūlomi papildymai yra įrašyti **paryškintu šriftu**, o komentarai – *pasvirusiu šriftu*.

I SKYRIUS - BENDROSIOS NUOSTATOS

- ANTRASIS SKIRSNIS - KONKURENCINGA VALSTYBĖ 2030

13.4. punkte siūlome įtraukti žaliosios infrastruktūros terminą, siekiant nuoseklumo su II skyriaus pirmame ir šeštame skirsniuose išdėstytais tikslais:

13.4. užtikrinti gamtinio ir kultūrinio kraštovaizdžio tvarumą, gyvybingumą ir gebėjimą atlikti socialines, bioprodukcinės, kompensacines ir kitas funkcijas, stiprinant gamtinio karkaso silpnąsias grandis, saugant pelkinį ir karstinį kraštovaizdį, plėtojant gamtinio kraštovaizdžio elementus **ir kitus žaliosios infrastruktūros sprendinius** urbanizuotose ir numatomose urbanizuoti teritorijose, veisiant miškus, nustatant teritorijų naudojimo prioritetus (žr. II sk. 5,6,7 skirsn.).

II SKYRIUS - ERDVINIŲ SISTEMŲ VYSTYMAS

- PIRMASIS SKIRSNIS - URBANISTINĖ SISTEMA

53. punkte prie vardijamų infrastruktūros tipų siūlome pridėti ir žaliąją infrastruktūrą, nes daugiašalis, tarpinstitucinis bendradarbiavimas yra būtinas sėkmingam žaliosios infrastruktūros vystymui, ir didžioji dalis susijusių iššūkių kyla būtent dėl išsiskiriančių suinteresuotų šalių požiūrių, žinių trūkumo, nesuderintų prioritetų. Tai taip pat suteiktų nuoseklumo su panašiu vardijimu po to einančiame 52. punkte, ir taip pat bendru siekiu suteikti žaliajai infrastruktūrai lygiavertę svarbą su kitomis infrastruktūromis.

53. Urbanistiniuose centruose derinti skirtingų sektorių (**žaliosios**, socialinės, susisiekimo ir inžinerinės infrastruktūros plėtros, kultūros paveldo ir gamtos apsaugos, investicijų ir darbo vietų kūrimo, viešojo transporto sistemos plėtros ir pan.) interesus funkcinį ryšių ir institucijų bendradarbiavimo pagrindu.

63.4. punkte siūlome paminėti miesto sodininkystę (miesto ūkius), nes užsienio šalių praktika rodo, kad miesto erdvių panaudojimas maisto produktų auginimui, kaip ir kiti žaliosios infrastruktūros sprendimai, teikia daugialypes ekosistemines paslaugas – ne tik prisidedami prie šio punkto pradžioje paminėto siekio skatinti

lokalų įvairių išteklių gaminimą ir panaudojimą, bet ir skatina socialinius ryšius, suteikia galimybę gyventojams užsiimti mėgstama veikla.

63.4. Vietinė produkcija (4). Pirmenybę teikti centralizuotam šilumos ir vandens tiekimui, vietos prekėms ir pagrindinėms paslaugoms, kai panaudojami vietiniai išteklių siekiant mažinti priklausomybę nuo toli esančių energijos, vandens, maisto ir kitų išteklių šaltinių. Viešosiomis investicijomis remti lokaliai gaminamą ir naudojamą atsinaujinančią energiją, vietinį žemės gelmių išteklių potencialą, taupų žemės naudojimą (vystyti teritorijas naudojant optimalios ar minimalius gamtinius išteklius, mažinti žemės naudojimo mastą). Skatinti vietos bendruomenių socialinį verslumą, **miesto sodininkystę**, lokaliai susidariusių atliekų panaudojimą (taikyti žiedinės ekonomikos principus) produkcijai ar energijai išgauti. Skatinti teritorijų mišrų naudojimą, kurios padėtų sukelti masto ekonomiją, miestų atsparumą klimato kaitai ir aplinkos darnumą.

63.7. punkte siūlome įvardinti būtinybę skatinti aktyvų bendruomenių įtraukimą, formuojant jų aplinkos erdves, nes tokia praktika padeda kurti socialinį tvarumą, užtikrinti, kad sukurtos erdvės būtų sėkmingos ir atlieptų gyventojų lūkesčius ir realius poreikius, kad būtų skatinamas atsakomybės už savo aplinką jausmas, ryšys su ja, ir tokiu būdu būtų kuriamas tvarus priežiūros modelis.

63.7. Miestų viešos ir žalios erdvės (7). Skatinti saugias, įtraukias, prieinamas žaliąsias ir kokybiškas viešąsias erdves kaip socialinio ir ekonominio vystymosi veiksnius, darniai panaudoti jų potencialą. Stiprinti ir intensyvinti visų urbanistinių centrų ekologines struktūras, projektuoti ekosistemų paslaugas, stiprinti ir kurti žaliuosius koridorius ir žaliąsias jungtis. Kraštovaizdžio architektūros priemonėmis žaliąsias erdves darniai integruoti į istorinį urbanistinį kraštovaizdį, išsaugant jo vertingąsias savybes. Vystant urbanizuotas teritorijas užtikrinti viešų atvirų erdvių pasiekiamumą pėsčiomis per 10 min. **Įtraukti bendruomenes vystant žaliąsias erdves, tokiu būdu skatinant bendruomeninę veiklą, stiprinant gyventojų ryšį su savo aplinka, ir mažinant socialinę atskirtį** (taip pat žr. 368 p.).

66. punkte siūlome aiškiai nurodyti, kad, projektuojant paviršinio vandens surinkimo sistemas, kur įmanoma, turi būti prioretizuojami gamta paremti sprendimai – t.y. tvarios paviršinio vandens surinkimo sistemos, ar kiti žaliosios infrastruktūros elementai, kurie padeda paviršinį vandenį sulaukyti, filtruoti ir sugerdinti į gruntą lokaliai. Manome, kad nepralaidžių dangų augimo problemos neužtenka spręsti tik skatinant pralaidžias alternatyvas, bet turi būti aktyviai taikomi ribojimai nepralaidžioms dangoms.

66. Kelias ir kitą infrastruktūrą planuoti atsižvelgiant į būsimas klimato sąlygas (liūtis, karščio bangas ir pan.). Vandens nutekėjimo sistemas modernizuoti atsižvelgiant į reikalavimus, susijusius su prisitaikymu prie klimato kaitos ir didėjančią poplūdžio tikimybę ir įvertinant kompaktiškoje miestų struktūroje vyraujančių vandeniui nepralaidžių paviršių kiekį. **Projektuojant paviršinio vandens surinkimo sistemas, pirmenybę teikti tvarioms sistemoms ir kitiems žaliosios infrastruktūros sprendimams, ir pradėti juos strategiškai planuoti dar teritorijų planavimo stadijoje. Riboti nepralaidžias dangas, jas pakeičiant pralaidžiomis. Skatinti pralaidžių dangų plėtrą, priemonių panaudojimą.**

67. punkte, mūsų nuomone, trūksta aiškumo ir struktūros. Siekiant nuoseklumo ir aiškesnės loginės sekos, siūlome išvardintus elementus apibendrinti, panaudojant žaliosios infrastruktūros sąvoką. Tokiu būdu būtų perteikti platesni principai – kad išvardinti elementai turi ne tik egzistuoti, bet ir būti ekosistemiskai gyvybingi, prisidedami prie natūralių procesų. Taip pat manome, kad šiuo atveju nėra tikslinga įvardyti tik dvi šių elementų teikiamas naudas, ir yra svarbu paminėti, kad jie teikia ir daugybę kitų ekosisteminių paslaugų (šį terminą taip pat svarbu paminėti, nes jis taip pat tiksliau ir tinkamiau atspindi šiuo atveju aktualias idėjas).

Taip pat siūlome pridėti nuorodą į 360-363 punktus šeštame skirsnyje, kur siūlome nuosekliai išdėstyti žaliosios infrastruktūros siekius.

67. Siekiant sukurti sveiką ir įvairų miesto ekosistemos tinklą, **apsaugoti miestus nuo potvynių ir šilumos salų susidarymo, ir sudaryti sąlygas kitų ekosisteminių paslaugų teikimui**, saugoti ir, esant galimybei, plėtoti **žaliąją infrastruktūrą**: žaliąsias zonas, integruojant miesto miškus, parkus, kitus želdynus, žaliąją architektūrą (žaliuosius stogus, fasadus), pralaidžias dangas ~~miestų apsaugai nuo potvynių ir šilumos salų susidarymo~~ **(taip pat žr. 360- 363 p.)**.

84.1.4. ir 84.4.4. punktuose naudojamas junginys „žaliosios infrastruktūros – gamtinio karkaso elementai“ kelia dviprasmybę. Ar tokia formuluote siekiama pasakyti, kad žalioji infrastruktūra ir gamtinis karkasas yra tapatu, ar brūkšnelis šiuo atveju veikia kaip ar/ir jungtukas? Yra svarbu pradėti aiškiau nusakyti gamtinio karkaso ir žaliosios infrastruktūros santykį. Kadangi šiuo metu gamtinis karkasas veikia kaip teritorinis tinklas, o žalioji infrastruktūra gali ir turi būti taikoma ir už tos teritorijos ribų, sakyti, kad žalioji infrastruktūra yra gamtinio karkaso dalis, arba kad jie yra tapatūs, būtų klaidinga. Taigi šiuo atveju siūlytume brūkšnelį pakeisti jungtuku ir/ar.

- **KETVIRTASIS SKIRSNIS - SUSISIEKIMO SISTEMA IR MOBILUMAS**

283. punkte siūlome paminėti žaliųjų jungčių kūrimą, siekiant nuoseklumo su II skyriaus pirmame ir šeštame skirsniuose išdėstytais tikslais.

283. Urbanizuotose teritorijose skatinti vaikščiojimą ir bevariklio transporto bei kitų mikromobilumo priemonių pasirinkimą, taip pat vystyti šiems judėjimo būdams pritaikytą kokybišką infrastruktūrą, **gerinti jos aplinką per žaliųjų jungčių kūrimą**, mažinant priklausomybę nuo privačių automobilių.

- **PENKTASIS SKIRSNIS - INŽINERINĖS SISTEMOS**

322. punkte siūlome akcentuoti būtinybę kur įmanoma pirmenybę teikti tvariems paviršinio vandens surinkimo ar kitiems žaliosios infrastruktūros sprendimams, siekiant sulaikyti paviršines nuotekas lokaliai, tokiu būdu mažinant grunto sausėjimą, pilkosios infrastruktūros apkrovą ir miesto potvynių riziką.

322. Didinti investicijas į paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtrą ir rekonstravimą, taip pat ir į turimos infrastruktūros teisinę registraciją. Plėtoti paviršinių nuotekų surinkimo, akumuliavimo ir antrinio panaudojimo (želdinių laistymui ir kt.) sistemas regionų miestuose ir miesteliuose. Mažinti nelaidžių dangų kiekį urbanizuotose ir urbanizuojamose teritorijose, naudoti inovatyvias paviršinių nuotekų valdymo technologijas, **remiantis žaliosios infrastruktūros principais, teikti pirmenybę tvarioms paviršinio vandens surinkimo sistemoms, tokiu būdu** siekiant sumažinti susidarančius didelius paviršinių nuotekų kiekius gausių kritulių metu. Inventorizuoti miestų urbanizuotų teritorijų paviršinių nuotekų tvarkymo sistemas ir planingai vykdyti jų rekonstrukciją ir / ar naują statybą, siekiant mažinti užtvindymo riziką.

- ŠEŠTASIS SKIRSNIS - GAMTINIO KRAŠTOVAIZDŽIO, BIOLOGINĖS ĮVAIROVĖS APSAUGA, GAMTINIS KARKASAS

356. punktą siūlome papildyti, akcentuojant būtinybę šviesti visuomenę apie tai, kaip net ir mažiausio mastelio gamtos objektai prisideda prie bendros ekosistemos, ir tokiu būdu skatinti suprasti tiesioginį ryšį tarp žmogaus ir jo aplinkos.

356. Formuoti sąmoningą visuomenės požiūrį į kraštovaizdį – žmogaus gyvenamąją aplinką. Skatinti geresnį supratimą apie gamtos teikiamas ekosistemines paslaugas: ne tik natūralaus kraštovaizdžio elementų, bet ir urbanizuotose teritorijose esančių gamta paremtų sprendimų veikimo principus ir jų vaidmenį, palaikant gyvenamosios aplinkos kokybę. Į šį aspektą atsižvelgiama rengiant žemesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentus, ypač savivaldybių teritorijų ir (ar) jų dalių planus.

360. ir 361. punktai šiuo metu pakartoja kituose skirsniuose ir punktuose paminėtus siekius, ir sunku suprasti jų vietą bendrame vaizde. Iš esmės jie kalba apie žaliosios infrastruktūros idėjas, todėl, siekdami suteikti nuoseklumo ir struktūros, siūlome juos atskirti nuo „Kraštovaizdžio struktūros optimizavimas ir formavimas urbanizuotose teritorijose“ poskirsnio (kurio kiti punktai yra veikiau susiję su kultūriniu miestų kraštovaizdžiu) ir sugrupuoti juos po atskiru „Žaliosios infrastruktūros formavimas urbanizuotose ir urbanizuojamose teritorijose“ poskirsniumi, papildant jį aiškiai ir nuosekliai išdėstytais kitais svarbiais žaliosios infrastruktūros plėtojimo tikslais.

Manome, kad šiuo metu žaliosios infrastruktūros terminas daugumoje punktų yra prirašytas kaip papildoma priemonė, neturinti aiškaus vaidmens, todėl struktūrizuotas jos principų ir siekių išdėstymas vienoje vietoje ne tik aiškiau apibūdintų jos vaidmenį Lietuvos kontekste, bet ir suteiktų aiškumo ir konkretumo bendram LRBP tekstui.

Taip pat siūlome perkelti 369.1 punkto siekius, susijusius su bendru žaliosios infrastruktūros skatinimu, į šį naujai suformuotą poskirsnį, 362. punktą.

360. Žaliosios infrastruktūros formavimas urbanizuotose ir urbanizuojamose teritorijose. Kompleksiškai plėtoti, tvarkyti ir prižiūrėti urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų žaliąją infrastruktūrą taip, kad jos pagalba būtų efektyviai skatinami ar atkartojami gamtiniai procesai, ir gamtinių elementų potencialas teikti ekosistemines paslaugas būtų optimaliai išnaudojamas:
360.1 kurti gyvybingas, biologine įvairove pasižyminčias ir lengvai prieinamas žaliąsias ir mėlynąsias erdves ar elementus - želdynus ir žaliąsias jungtis, miestų ūkius, žaliuosius stogus ir sienas, miestų pievas ir gyvatvoves, vandens telkinius. Siekti šių elementų junglumo, žaliųjų jungčių tinklo formavimo, papildant esamas želdynų sistemas.

360.2 kurti tvarias paviršinio vandens sistemas, kur įmanoma, prioretizuojant jas vietoj pilkosios infrastruktūros, ir riboti nepralaidžias dangas, tokiu būdu siekiant lokalaus paviršinio vandens sulaikymo, filtravimo ir sugėrimo į gruntą.

361. Siekti, kad žalioji infrastruktūra į urbanistinį karkasą būtų integruojama strategiškai, ir jos formavimo svarba taptų lygiaverte susisiekimo, socialinės ir inžinerinės infrastruktūros formavimui. Užtikrinti tikslingą žaliosios infrastruktūros, kaip lanksčios projektavimo priemonės, teritorinės svarbos sprendinių planavimą, urbanizuotų teritorijų planavimo dokumentuose numatant priemones ir galimybes ŽI įgyvendinimui:

361.1 teritorijose, kur ŽI gali padėti stiprinti gamtinį karkasą;

361.2 teritorijose, kur ŽI gali būti formuojama pagal poreikį, urbanizacijos ir klimato kaitos keliamiems iššūkiams spręsti, ar kitoms ekosisteminiams paslaugoms teikti.

362. Gerinti su žaliaja infrastruktūra susijusių mokslinių tyrimų ir duomenų kokybę, stiprinti šios srities žinių bazę ir skatinti susijusias inovatyvias technologijas, siekiant didinti jos teikiamą ekonominę ir socialinę naudą visuomenei ir pritraukti investicijas;

363. Iki 2021 m. pabaigos sudaryti aiškiai suprantamas gaires ir rekomendacijas, kuriomis suinteresuotos šalys galėtų remtis, projektuodamos žaliąją infrastruktūrą skirtinguose masteliuose.

364. Atsižvelgiant į Europos Komisijos biologinės įvairovės strategijoje iki 2030 nurodytą siekį, iki 2022 m. pabaigos didžiuosiuose miestuose parengti miestų žalinimo planus, su aiškiai suformuotomis strategijomis kompleksiniam žaliosios infrastruktūros vystymui. Į planavimo procesus integruoti nuostatas dėl žaliosios infrastruktūros kūrimo, įskaitant viešųjų erdvių projektavimą, ekosistemų paslaugų teikimą. Numatyti sąlygas ekosistemos gyvybingumą užtikrinančiai priežiūrai, riboti pernelyg intensyvių žaliųjų miesto erdvių šienavimą ir kitą biologinei įvairovei žalingą praktiką. Šiuose planuose derinti politikos, reguliavimo ir finansines priemones.

362.3. punkte siūlome įterpti žaliosios infrastruktūros sąvoką, siekiant nuoseklumo ir aiškaus gamtinio karkaso ir žaliosios infrastruktūros ryšio įvardijimo. Tuo pačiu manome, kad pirmasis šio punkto sakinytis kartoja „Gamtinio karkaso vystymas urbanizuotose teritorijose“ 368.2. punkte minimą siekį, todėl, kaip geresnę alternatyvą, siūlytume šią pirmąją dalį tiesiog išbraukti.

362.3. atkurti stipriai pažeistų ir degraduotų gamtinio karkaso teritorijų geoekologinį potencialą urbanizuotose teritorijose, pasitelkiant alternatyvias **žaliosios infrastruktūros** (natūralias arba dirbtines) ekologinio kompensavimo priemones. Gamtinio karkaso elementai kultūros paveldo vietovėse formuojami pagal kultūros vertybių apsaugos reikalavimus.

368.2. siūlome aiškiau įvardyti žaliosios infrastruktūros vaidmenį gamtinio karkaso teritorijose. Šiose teritorijose būtina žaliąją infrastruktūrą formuoti taip, kad ji atsižvelgtų į esamas gamtinio karkaso aplinkybes ir siektų jį stiprinti, vengiant naujų, gamtiniam karkasui prieštaraujančių darinių.

368.2. didinti vyraujančio žemo geoekologinio potencialo teritorijose gamtiniam karkasui priskirtų teritorijų natūralumą, sudaryti palankias sąlygas biologinių organizmų gyvenimui ir migracijai, ~~formuoti žaliosios infrastruktūros objektus~~ **stiprinti gamtinį karkasą įvairiais žaliosios infrastruktūros objektais.**

369.1. punkte siūlome patikslinti įvardytą santykį tarp gamtinio karkaso ir žaliosios infrastruktūros (žr. 84.1.4. ir 84.4.4. punktų komentarus). Bendrus, su biologine įvairove tiesiogiai nesusijusius žaliosios infrastruktūros teiginius ir siekius siūlome perkelti į 362. punktą mūsų siūlomame atskirame žaliosios infrastruktūros poskirsnyje, ir pridėti nuorodą į šio poskirsnio punktus.

369.1. vystyti žaliąją infrastruktūrą, kaip sudėtinę ir papildančią gamtinio karkaso dalį **gamtinio karkaso tikslus padedančią įgyvendinti, tačiau teritoriškai neapribotą priemonę.** padedančią užtikrinti ekologinę, ekonominę ir socialinę naudą visuomenei, gamta pagrįstais sprendimais; Skatinti integruoti žaliosios infrastruktūros projektavimą į planavimo dokumentų rengimą, gamtos apsaugos, žemės, miškų ūkio, urbanistikos, vandenų politiką ir kt. sritis, gerinti su žaliaja infrastruktūra susijusių mokslinių tyrimų ir duomenų kokybę, stiprinti šios srities žinių bazę ir skatinti susijusias inovatyvias technologijas. Remti ES lygmens žaliosios infrastruktūros projektus **(taip pat žr. 361- 363 p.).**

- AŠTUNTASIS SKIRSNIS - IŠTEKLIŲ APSAUGA IR NAUDOJIMAS, BIOPRODUKČINIO ŪKIO VYSTYMAS

503. punkte siūlome įvardyti siekį skatinti miestų sodininkystę, kaip didėjančios svarbos priemonę priartinat maisto tiekimo grandines prie didžiosios dalies vartotojų.

503. Orientuoti maisto tiekimo grandines arčiau galutinio vartotojo, **skatinti miestų sodininkystę**. Skatinti bendradarbiavimą tarp ūkininkų, didinant turimų išteklių panaudojimo efektyvumą ir mažinant investicijas į perdirbimo ir pakavimo įrangą, transporto priemonių poreikį, užtikrinant tiekiamų produktų įvairovę.

III SKYRIUS - SPECIALIOSIOS TEMOS

- ANTRASIS SKIRSNIS - REKREACIJOS IR TURIZMO VYSTYMAS

540. punktą siūlome papildyti, siekiant nuoseklumo ir neapsiribojimo išvardintais žaliaisiais objektais.

540. Rekreaciniuose parkuose ir kompleksuose galima pastatų ir statinių statyba skirta teikti viešąsias ir privačias turizmo paslaugas (apgyvendinimo, maitinimo, sveikatingumo, viešbučių, gydyklų, kempingų, stovyklų, stovyklaviečių, pramogų ir kt.), ypač plėtoti ir įrengti viešąjį turizmo infrastruktūrą (papildiniai, dviračių, pėsčiųjų, slidžių, riedučių takai ir trasos, sporto, ir sveikatinimo įrenginiai ir kita), gausinti rekreacinius želdinius ir miškus, miško parkus **ir kitus žaliosios infrastruktūros elementus**.